

וקראת לשלום

מים ראשונים: גדול הוא השלום וראוי לדרוש בו עוד ועוד. וכבר הקדשנו לו מספר דפים: [שלמים הם שלום](#) בפרשת צו, [שלום שלום לרחוק ולקרוב](#) ביום הכיפורים, [שלום בין איש ואשתו](#) בפרשת נשא, [ברית חיים ושלום](#) בפרשת פנחס, [שאלו שלום ירושלים](#) ביום ירושלים, [ונתתי שלום בארץ](#) בפרשת בחוקותי, [מפני דרכי שלום](#) בפרשת פנחס ואולי עוד. והנה הגיעה עת השלום גם בשעת מלחמה.

פיתקרב אליערי להלחם עליה וקראת אליה לשלום: (דברים כ י).

מסכת דרך ארץ פרק שלום הלכה יד – במלחמה פותחים בשלום

ר' יוסי הגלילי אומר גדול הוא השלום, שבשעת מלחמה אין פותח אלא בשלום, שנאמר: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום".²

ספרי במדבר פסקא מב – לומדים ממשה, מיפתח (וממלך עמו?)

גדול השלום ושנואה מחלוקת. גדול השלום שאפילו בשעת מלחמה צריכים שלום,³ שנאמר: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום" (דברים כ י). "ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום ואמת" (שם ב כו). "וישלח יפתח מלאכים אל מלך בני עמון לאמור מה לי ולך כי באת אלי להילחם בארציי". "ויאמר מלך בני עמון אל מלאכי יפתח וגו' ", מהו אומר? "ועתה השיבה אתהן בשלום" (שופטים יא יב-יג).⁴

בראשית רבה צד ט – האשה החכמה מאבל בית מעכה

"ותקרא אשה חכמה מן העיר שמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרב עד הנה ואדברה אליך: ויקרב אליה ותאמר האישה: האתה יואב? (שמואל ב כ טז-יז) – אמרה: שמך יואב, לומר שאתה אב לישראל, ואין אתה אלא קוצר! ואין אתה לפי שמך! ואין אתה ודוד בני תורה! "וכן התמו" (שם) - עד כאן תמו דברי תורה? לא כתוב: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום"?⁵

¹ מדרש תנחומא בפרשתנו עומד על ההבחנה הלשונית בין "לשלום" ובין "בשלום" ואלה דבריו: "וקראת אליה לשלום – בשלום" אין כתיב כאן...שאבנר ואבשלום שכתוב בהם בשלום לא חזרו, ומשה שאמר ליה יתרו: לך לשלום הלך וחזר". המקור הוא בגמרא ברכות סד ע"א: "אמר רבי אבין הלוי: הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום". על דרשה זו יש מקום לערער ולהוכיח מהרבה מקומות שגם הביטוי "בשלום" הוא לשון חיובית (בראשית כח כא: "ושבתי בשלום אל בית אבי", שמות יח כג: "וגם כל העם הזה יבוא על מקומו בשלום", משנה ראש השנה ב ט: "בוא בשלום רבי ותלמיד", משנה ביכורים ג ג: "אנשי המקום פלוני באתם לשלום: ורבים אחרים). ואנחנו דיינו שנכנס לדרשה זו בשלום ונצא ממנה לשלום (חגיגה יד ע"ב). אגב דקדוקי לשון בפסוק, שים לב ל"עליה" ו"אליה" שבפסוק: "להילחם עליה", "אליה לשלום". נלחמים על, קוראים לשלום אל (משלימים עם).

² ראה מדרש תנאים לדברים על הפסוק שלנו שמעמיד את "כי תקרב ... לשלום" מול "כי תצא למלחמה" שבראשית הפרק, ואלה דבריו: "כי תקרב אל עיר - למה נאמר? לפי שהוא אומר: כי תצא למלחמה על איבך, שומע אני יתחילו וילחם בה? תלמוד לומר: כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום - מגיד שהוא פותח בה בשלום". התורה מכירה במציאות המלחמה ומתמודדת איתה ארוכות בפרשתנו (ובמקומות אחרים בתורה וב"ד), אבל לפתוח צריך בשלום. תמיד? בכל מצב? בכל מחיר? ואם המלחמה היא עצמה תגובה או נקמה? גם אז?

³ שלמה המלך אמר: "עת מלחמה ועת שלום" ואילו כאן "בשעת מלחמה צריכים שלום". ראה דברים רבה ה יב: "רבתינו אומרים: תדע לך כמה גדול כוחו של שלום, אפילו המלחמה, שאין אדם יורד לתוכה אלא בחרבות וברמחים, אמר הקב"ה: כשתהיו הולכים לעשות מלחמה לא תהיו פותחין תחלה אלא בשלום. מניין? ממה שקרינו בענין: כי תקרב אל עיר וגו'". ושוב בספרי דברים פסקא קצט: "גדול שלום שאפילו מתים צריכים שלום" (וגם החיים...). הכל בשבח השלום. ואנו שוב שואלים: תמיד? בכל מצב? האם ייתכן ערך שמתנגש עם השלום? ואז מי גובר?

⁴ הרי לנו תקדימים של אישים, החל במשה וכלה ביפתח שקיימו את הפסוק "וקראת לשלום". על משה (ויהושע) נראה עוד בהמשך. ובאשר ליפתח העניין דורש ברור. מלך בני עמון הוא שבא להילחם עם ישראל ויפתח עונה לו התקיפות שלא ממנו כבשו בני ישראל את ארץ סיחון (שקודם לכן כבש חבל ארץ זה מבני עמון או מואב, ראו במדבר פרק כא). זאת ועוד, מיהו שאומר: "ועתה השיבה אתהן בשלום"? מלך עמון? האם מפיו נלמד? האם נסחף כאן הדרשן אל המילה "שלום" בלי לשים לב מפי מי נאמרה? אם לא נניח ששבשו המעתיקים מדרש זה, לפנינו שתי אפשרויות: האחת, שאכן גם ממלך עמון ניתן ללמוד! השנייה, עצם שליחת המלאכים ע"י יפתח למלך בני עמון, גם אם בלשון תקיפה "מה לי ולך", היא סוג של הידברות לפני שפותחים במלחמה. אך עדיין, מדוע ממשין המדרש ומסיים בדברי מלך עמון ולא בדברי יפתח. בין כך ובין כך, יש בדרשה זו עימות עם מדרש ספרי דברים שנראה להלן שדורש את הפסוק "לא תדרוש שלוםם וטובתם" שנאמר על בני עמון מואב (ומדין) ומוציא אותם מהקריאה לשלום. האם גם יפתח "מסרב פקודה" בדומה למשה שנראה בהמשך?

⁵ האישה החכמה מאבל בית מעכה הייתה צריכה להזכיר ליואב את דין התורה של קריאה לשלום לפני פתיחת מלחמה. דין שהתורה קבעה במלחמות ישראל עם צריהם, מאוזכר כאן כדי להימנע ממלחמת אחים! ראה המדרש במלואו שם. וכבר הרחבנו לדון בדמותה של האשה החכמה מאבל בית מעכה והעימות עם יואב בדברינו [נשים חכמות](#) בפרשת קרח, [סיעה של בני אדם](#) בפרשת ויגש וכן [שרת בת אשר](#) בפרשת פנחס.

ספרי דברים פסוקא רנא – לא לעמון ומואב

"לא תדרוש שלומם וטובתם" (דברים כג ז), מכלל שנאמר: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום" - יכול אף כאן? תלמוד לומר: "לא תדרוש שלומם וטובתם".⁶

רש"י דברים פרק כ פסוק י – רק במלחמת הרשות

במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין (פסוק טו) כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו'.⁷

רמב"ן דברים כ י – גם במלחמת מצווה

והכוונה לרבותינו בכתוב הזה אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות.⁸ אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצווה היא, שחייבים לקרוא לשלום אפילו לשבעת העממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי, ולא היה עובר על עשה ולא תעשה שבפרשה... וכן אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה והוא עוד בתנחומא ובגמרא ירושלמי (שביעית ו א): אמר רבי שמואל ברבי נחמני: יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה...".⁹

דברים רבה ה יגיד – משה ובעקבותיו גם יהושע

"ותגזר אמר ויקם לך" (איוב כח כב) - אמר רבי יהושע מסכנין בשם רבי לוי: כל מה שגזר משה הסכים הקב"ה עמו. כיצד? לא אמר לו הקב"ה לשבור את הלוחות! הלך משה ושיברן מעצמו! ומניין שהסכים הקב"ה עמו? דכתיב "אשר שברת" - יישר כחך ששברת. הקב"ה אמר לו שילחם עם סיחון שנאמר: "והתגר בו מלחמה" (דברים ב כד) והוא לא עשה כן, אלא: "ואשלח מלאכים.. אל סיחון... דברי שלום". אמר לו הקב"ה: כך אמרתי לך להילחם עמו, ואתה פתחת בשלום! חייך שאני מקיים גזרתך. כל מלחמה שיהיו הולכים לא יהיו פותחים אלא בשלום שנאמר: "כי תקרב אל עיר... וקראת אליה לשלום".¹⁰

⁶ יש מקרים מיוחדים שבהם אין לפתוח או לדרוש בשלום, כמו עם עמון ומואב (במקרא). והמדרש מוסיף את המדיינים שהחטיאו בצורה חמורה את בני ישראל ערב כניסתם לארץ, ראו במדבר רבה כא ה: "צרור את המדיינים. אע"פ שכתבתי כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום, לאלו לא תעשו כן - לא תדרוש שלומם וטובתם. את מוצא במי שבא עמהם במדת רחמים לסוף בא לידי בזיון מלחמות וצדור. ואיזה? זה דוד: ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש (שמואל ב י) אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי? אני כתבתי לא תדרוש שלומם וטובתם ואתה עושה עמם גמילות חסד? - אל תהי צדיק הרבה (קהלת ז) שלא יאה אדם מוותר על התורה. וזה שולח לנחם בני עמון ולעשות עמו חסד! סוף בא לידי בזיון: ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם ויכרת את מזויהם בחצי עד שתותיהם וישלחם (שם)... מי גרם לדוד כך? שביקש לעשות טובה עם מי שאמר הקב"ה לא תדרוש שלומם". מה המיוחד במדיינים שסוטה מהכלל של קריאה לשלום? ראה המדרש שם בשלמותו וכן המדרש בסימן ד הסמוך שייטכנו מספר סיבות: גזירת הכתוב, הכלל של "הבא להורגך השכם להורג", או השחתה מוסרית רוחנית ("מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורג? שההורג בעולם הזה ויש לו חלק לעוה"ב והמחטיא הורגו בעולם הזה ובעולם הבא", שם). ערך השלום אולי גובר על מלחמה אבל לא על הגנה עצמית ולא על השחתה רוחנית. אין "שלום בכל מחיר". אבל אם נחזור לבני עמון ומואב שנזכרים במקרא, אפשר שיש כאן חשבון ארוך שתחילתו עוד בספר בראשית. אבל חז"ל רכזו דין זה. ראה דברינו [לא יבוא עמוני ומואבי](#) בפרשת כי תצא. האם כן גבר בסוף השלום?

⁷ חזרנו אל פרשת השבוע. דברי רש"י מבוססים על ספרי בפרשתנו פסוקא קצט ויש לו הוכחה חזקה מהמשך הפסוקים שם נאמר בפירוש: "כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאד אשר לא מערי הגוים האלה הנה: רק מערי העמים האלה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה: כי החרם תחרימם וכו'". ולכן צריכים היו הגבעונים (יהושע ט) להתחזות כמי שבאו מדרך רחוקה.

⁸ שאם סרבו לשלום, אז יש הבדל בין הערים הרחוקות (מלחמת רשות) לערים הקרובות (שבעת העמים, מלחמת מצווה). בכך עונה רמב"ן לטיעון המרכזי של רש"י המבוסס על פסוקים טו-יז.

⁹ שוב באנו למחלוקת רש"י ורמב"ן. ראה אבן עזרא על הפסוק שמהסס ביניהם. והשווה דברי רמב"ן אלה עם דבריו על הפסוק "והתגר בו מלחמה" (דברים ב כד). לכאורה יש כאן סתירה ברורה בדברי הרמב"ן! המאיר עינינו יבורך.

¹⁰ משה מסרב פקודה! מהיכן לקח משה סמך לעשות כך? מבריות העולם, מתן תורה ויציאת מצרים. כדברי רש"י דברים ב כו: "ממדבר קדמות - אף על פי שלא ציווני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם. כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואף על פי כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום... יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר שלח את עמי, במתוך". ובמקבילה בתנחומא בפרשתנו על הפסוק "כי תקרב אל עיר" מוסף מקרה שלישי שעשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עימו. הקב"ה אמר "פוקד עוון אבות על בנים" ואילו משה אמר "לא יומתו אבות על בנים". ראה דברינו [פוקד עוון אבות על בנים](#) בפרשת כי תשא. וגזירות שגזר משה בטלום נביאים (מכות כד ע"א) ודברי נביאים שינו חכמים וכן הלאה בשרשרת חכמת ישראל.

מי קיים הפרשה הזאת?¹¹ יהושע בן נון. אמר רבי שמואל בר נחמן: מה עשה יהושע? היה פורש דאטגמא¹² בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כתוב בה: מי שמבקש להשלים - יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו - ילך לו ומי שמבקש לעשות מלחמה - יבוא ויעשה מלחמה...¹³

שם סימן טו – שלום גם עם המצרים

"כי תקרב אל עיר... וקראת אליה לשלום" (דברים כ ז) ראה כמה הוא כוחו של שלום... בוא וראה, בשר ודם אם יש לו שונא הוא מבקש ומחזר מה לעשות לו.¹⁴ מהו עושה לו? הולך ומכבד לאדם גדול ממנו שיעשה לאותו שונא רעה. אבל הקב"ה אינו כן, אלא כל עובדי כוכבים מכעיסין אותו והן ישנים וכל הנפשות עולות אצלו... ובבקר הוא מחזיר לכל אחד ואחד נשמתו... דבר אחר: בשר ודם אם יעשה לחברו רעה, אינה זזה מלבו לעולם. אבל הקב"ה אינו כן, אלא היו ישראל במצרים והיו המצרים משעבדין אותם בטיט ובלבנים. לאחר כל הרעות שעשו לישראל חס הכתוב עליהן ואמר: "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברים כג ח), אלא רדפו אחר השלום שנאמר: (תהלים לד) "בקש שלום ורדפהו".¹⁵

רמב"ם הלכות מלכים פרק שישי הלכה א – להלכה גם במלחמת מצווה

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום, אחד הרשות ואחד מלחמת מצווה שנאמר: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום...".¹⁶

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראה תנחומא (בובר) פרשת חקת סימן נא: "בקש שלום ורדפהו - לא פיקדה התורה לרדוף אחר המצות, אלא כי יקרא קן צפור, כי תראה חמור שונאך, כי תבוא בכרם רעך וכו' - אם באו לידך אתה מצוה עליהן, ולא לרדוף אחריהם. והשלום בקש במקומך, ורדפהו במקום אחר, וכן עשו ישראל לע"פ שאמר להם הקב"ה החל רש והתגר בו מלחמה, רדפו אחר השלום".¹⁷ המדרש עצמו הולך בדרכי משה ויהושע ומשנה מפני השלום, שהרי בפרשתנו כתוב במפורש: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה", בדומה ל: "כי יקרא קן ציפור" וכל שאר הדוגמאות לעיל. ועל מצוות שיש לרדוף אחריהן ומצוות שאין לרדוף אחריהן, כבר הרחבנו בדברינו [כי יקרא קן ציפור לפניך](#) בפרשת כי תצא.

מים אחרונים 2: לכוחו של הצדיק לשנות את דברי הקב"ה וגזרותיו, כפי שעשו משה ויהושע בהסתמך על הפסוק באיוב: ותגזר אומר ויקום לך" (בדברים רבה לעיל), הקדשנו דף מיוחד בשם [צדיק גוזר והקב"ה מקיים](#) בפרשת קרח.

¹¹ "קיים" במובן של אישש וחיזוק שכן יהושע (בארץ ישראל המערבית) חזר על מה שעשה משה (בארץ ישראל המזרחית) ובכך הפך זאת להלכה קבועה וקיימת (מגילת אסתר פרק ט פסוקים כט - לב) לדורות.

¹² המילה המקורית היא, כנראה, פרוסטגמה שהיא ביוונית צו או פקודה.

¹³ ראה מקבילה (מקור?) למדרש זה בויקרא רבה י סימן ו, שם משמע שהמסרים המוקדמים ששלח יהושע לכנענים נתנו להם שהות להתכונן ולהחביא את אוצרותיהם. לקריאה לשלום יש מחיר. ומה אם המחיר הוא חיי אדם?

¹⁴ כיצד לפייס אותו.

¹⁵ מדרש זה בא בסמוך למדרש הקודם, בנוסח דברים רבה שבדפוסים (לא בדקנו כתבי יד) ואולי לא בכדי. אולי הוא בא לומר שסמיכות זו הקריאה לשלום איננה חידוש של משה או יהושע ואיננה רק בשעת מלחמה. הקריאה לשלום והמצווה לרדוף אחריו בפועל היא במקורה של "מלך שהשלום שלו", של מי שמחזיר נפשות כל אדם בבוקרו של כל יום, גם של אלה שהכעיסוהו אתמול ועתידים להכעיסו שוב ביום החדש אליו זה עתה התעוררו. השלום הוא גם החינוך והמוסר לסלוח גם למי שעשה לך רעה ושיעבד אותך בעבודת פך. "לא תתעב מצרי" וגם "אדומי" שם איננו משום שהם עשו לך טובה כזו או אחרת כפי שמצוי במדרשים ובמפרשים על הפסוק, אלא כאקט חינוכי שלך.

¹⁶ ובראש פרק חמישי מהלכות מלכים מגדיר הרמב"ם מהי מלחמת מצווה: "ואיזו היא מלחמת מצווה? מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם". בכל אלה צריכים לקרוא לשלום.

¹⁷ ויש עוד מצווה שמצווה לרדוף אחריה: "[צדק צדק תרדוף](#)". ראה דברינו בנושא זה בפרשה זו.